

โรคพาร์โวไวรัสในห่านและในเป็ดเทศ (Goose/Muscovy duck parvovirus)

เรียบเรียงโดย น.สพ.ตระการศักดิ์ แพ้ไธสง

สพ.ญ.แสงจันทร์ ศรีศิลป์อุดม

โรคพาร์โวไวรัสในเป็ดเทศ (Muscovy duck parvovirus) และโรคพาร์โวไวรัสในห่าน (Derzsy's disease หรือ Goose parvovirus) เป็นโรคติดเชื้อไวรัสที่ร้ายแรงของลูกเป็ดเทศและลูกห่าน

สาเหตุและการแพร่ระบาด

เชื้อไวรัสที่เป็นสาเหตุของโรคพาร์โวไวรัส มี 2 สายพันธุ์ คือ สายพันธุ์ Goose parvovirus (GPV) เชื้อนี้ทำให้เกิดโรคในห่านและเป็ดเทศ และสายพันธุ์ Muscovy duck parvovirus (MDPV) เชื้อนี้ทำให้เกิดโรคในเป็ดเทศอย่างเดียว โรคนี้มีการติดต่ออย่างรวดเร็ว โดยทั่วไปสัตว์จะติดเชื้อจากการกินน้ำ อาหารที่ปนเปื้อนเชื้อไวรัส โดยเชื้อจะเข้าสู่ระบบทางเดินอาหาร เพิ่มจำนวนในเซลล์ผนังลำไส้ และแพร่กระจายไปตามอวัยวะภายในของร่างกาย สัตว์ที่ติดเชื้อจะขับเชื้อจำนวนมากปนเปื้อนออกมากับอุจจาระ ทำให้มีการแพร่เชื้ออย่างรวดเร็ว สัตว์จะติดเชื้อโดยการกินอาหารและน้ำที่มีเชื้ออยู่ ความรุนแรงของโรครุนแรงขึ้นกับอายุของสัตว์และระดับภูมิคุ้มกันที่ได้รับจากลูกสัตว์ที่ติดเชื้อเมื่ออายุต่ำกว่า 1 สัปดาห์ จะมีอัตราการป่วยและตายสูงถึง 100% ถ้าติดเชื้อเมื่ออายุ 4-5 สัปดาห์ขึ้นไปหรือมีภูมิคุ้มกันที่ได้รับถ่ายทอดจากแม่แม่ไม่แสดงอาการป่วยแต่สามารถตรวจพบแอนติบอดีได้ แต่จะเป็นพาหะแพร่เชื้อออกสู่สภาพแวดล้อม ทำให้การแพร่ระบาดของโรคเป็นไปอย่างกว้างขวาง

อาการ

ในลูกสัตว์ที่ไม่มีภูมิคุ้มกันจากแม่ จะแสดงอาการป่วยเมื่ออายุ 5-7 วัน มีการเคลื่อนไหวลำบาก กินอาหารน้ำลดลง หยดการเจริญเติบโต ท้องเสีย ส่วนในลูกที่ติดเชื้อเมื่อมีอายุมากขึ้น หรือมีภูมิคุ้มกันจากแม่ จะพบอาการในบางตัวหรือแสดงอาการไม่รุนแรง สัตว์จะแคระแกร็น ขนบริเวณลำคอและหลังเจริญไม่ดี เห็นผิวหนังบริเวณนั้นมีสีแดง บางตัวมีน้ำในช่องท้อง ส่วนลูกที่ติดเชื้อเมื่ออายุมากกว่า 4 สัปดาห์ มักไม่แสดงอาการป่วย แต่อย่างไรก็ตามห่านและเป็ดเทศทุกอายุสามารถติดโรคได้ ซึ่งจะตรวจพบแอนติบอดีได้โดยไม่แสดงอาการ

การควบคุมและป้องกัน

1. โดยการแยกฝูงที่ไม่ติดเชื้อออกจากฝูงที่ติดเชื้อ เนื่องจากเชื้อมีความทนทานต่อสารเคมีและความร้อน ดังนั้นควรระวังการแพร่เชื้อซึ่งอาจติดไปกับเสื้อผ้า ถูอาหาร ถาดไข่ รถที่แล่นเข้า-ออกฟาร์ม ห้ามนำไข่จากฟาร์มที่ติดเชื้อรวมกับไข่จากฟาร์มที่ปลอดเชื้อและควรทำความสะอาดตู้ฟักเป็นประจำ

2. ไม่ควรนำห่านและเป็ดเทศที่รอดตายจากการเป็นโรคมารับเป็นพ่อแม่พันธุ์

3. การทำให้ลูกมีภูมิคุ้มกันในช่วงแรกเกิดโดยการฉีด hyperimmune serum

4. น้ำยาฆ่าเชื้อที่ได้ผลคือ 0.5 % ฟอर्मาลิน จะสามารถทำลายเชื้อได้ภายใน 15 นาที

Case สัตว์ป่วย กรณีศึกษา

ประวัติสัตว์ป่วย

เมื่อวันที่ 3 มีนาคม 2553 ศูนย์ภาคตะวันตกได้รับตัวอย่างลูกเป็ดเทศป่วย มีชีวิต 2 ตัวและซากลูกเป็ดเทศ 2 ตัว อายุระหว่าง 1-2 สัปดาห์ จากเกษตรกรผู้เลี้ยงเป็ดเทศ จำนวน 1 รายในพื้นที่ อ.โพธาราม จ.ราชบุรี มีเป็ดทั้งหมดจำนวน 190 ตัว จำแนกเป็นเป็ดพ่อ-แม่พันธุ์ จำนวน 40 ตัว เป็ดเลี้ยงไว้สำหรับขุน อายุประมาณ 2 ½ -3 เดือน จำนวน 60 ตัว เป็ดรุ่นอายุ ประมาณ 1-2 เดือน จำนวน 10 ตัว และลูกเป็ดอายุ 1-3 สัปดาห์ จำนวน 80 ตัว นอกจากนี้ยังมีเป็ดไข่น้ำกึ่งกึ่งแคมเบลล์ อายุประมาณ 10 เดือน จำนวน 32 ตัว สภาพการเลี้ยง เป็นแบบกึ่งคอกปูนกึ่งพื้นดิน ไม่มีวัสดุ

บทความด้านโรคสัตว์ สวพ.ภาคตะวันตก

รองพื้น หลังคาสังกะสี มีลักษณะโปร่ง มีรั้วรอบขอบชิด มีตาข่ายกันสำหรับแบ่งกลุ่มการเลี้ยง ใช้น้ำบาดาลในการเลี้ยง อาหารเม็ดซื้อจากร้านขายอาหารสัตว์ ให้อาถายพยาธิชนิดละลายน้ำให้กิน ประมาณทุก 2-3 เดือน แต่ไม่มีการทำวัคซีน ป้องกันโรคใดๆ

อาการ ลูกเป็ดอายุประมาณ 1 สัปดาห์จะเริ่มซึม ไม่กินอาหาร มีน้ำมูกเหนียว น้ำตาไหล ป่วยและตายในระยะเวลา 3 วัน อัตราป่วย (morbidity rate) 12.11 % อัตราตาย (mortality rate) 7.89 % และมีอัตราป่วยตาย (case fatality rate) 65.2 % เมื่ออายุประมาณ 3-4 สัปดาห์เป็ดเริ่มหยุดป่วยและไม่ตาย ในกลุ่มเป็ดที่หายป่วยหลายตัว จะมีลักษณะเดินเป๋ บางตัวปากสั้น และแคะแกร็น

ผลการตรวจทางห้องปฏิบัติการ

จากการผ่าซากไม่พบรอยโรคใดๆ ผลการเพาะเชื้อแบคทีเรีย พบเชื้อ *Mycoplasma gallisepticum* ผลการตรวจทางไวรัสวิทยา พบเชื้อพาร์โวไวรัสในเป็ดเทศ (Goose/Muscovy duck parvovirus) ซึ่งตรวจโดยวิธี PCR

ทีมสัตวแพทย์เคลื่อนที่เร็วของศูนย์วิจัยและพัฒนาการสัตวแพทย์ภาคตะวันตก และสำนักงานปศุสัตว์จังหวัดราชบุรี ได้ดำเนินการสอบสวนโรคและเก็บตัวอย่างเพิ่มเติม เพื่อแนะนำการควบคุมและป้องกันมิให้โรคแพร่กระจายออกไป ในฟาร์มนี้ เมื่อวันที่ 15 มีนาคม 2553 โดยทำการเก็บตัวอย่างลูกเป็ดป่วยอายุ 1-3 สัปดาห์ และซากลูกเป็ดที่ป่วยตาย อายุ 1-2 สัปดาห์ จำนวน 3 และ 6 ตัว เก็บตัวอย่าง cloacal swab จากเป็ดเทศรุ่นอายุ 1-2 เดือน เป็ดเทศขุน อายุ 2 ½ -3 เดือน เป็ดเทศพ่อแม่พันธุ์อายุประมาณ 6-8 เดือน และเป็ดไขพันธุก็แคมเบลล์ รวม 11 ตัวอย่าง (จากเป็ดจำนวน 55 ตัว) ผลทางห้องปฏิบัติการพบว่า จากการผ่าซากลูกเป็ดไม่พบรอยโรคใดๆ ผลการเพาะเชื้อแบคทีเรีย ไม่พบเชื้อแบคทีเรียก่อโรค ผลการตรวจทางไวรัสวิทยา โดยวิธี PCR พบเชื้อพาร์โวไวรัสในเป็ดเทศ (Goose/Muscovy duck parvovirus) จากอวัยวะภายในของลูกเป็ดป่วยและซากลูกเป็ดที่ป่วยตาย ในตัวอย่าง cloacal swab เป็ดรุ่น และ เป็ดขุน แต่ไม่พบเชื้อพาร์โวไวรัสในเป็ดเทศ ในกลุ่ม เป็ดไข และเป็ดเทศพ่อแม่พันธุ์จากการสุ่มเก็บตัวอย่างดังกล่าว

สรุป

โรคพาร์โวไวรัสในเป็ดเทศที่พบในฟาร์มแห่งนี้ จะพบการป่วยตายเฉพาะในกลุ่มลูกเป็ดอายุ 1-3 สัปดาห์เท่านั้น ในขณะที่เป็ดเทศในกลุ่มที่มีอายุมากขึ้นได้แก่ เป็ดรุ่น และเป็ดขุนไม่แสดงอาการป่วย แต่สามารถขับเชื้อไวรัสออกมากับอุจจาระได้ ทำให้มีการแพร่เชื้อออกสู่สภาพแวดล้อม และมีโอกาสเกิดการแพร่ระบาดของโรคในฟาร์มได้อย่างต่อเนื่อง

ลูกเป็ดอายุประมาณ 1-3 สัปดาห์ที่ป่วยและตายด้วยโรคพาร์โวไวรัสในเป็ดเทศ

ลูกเป็ดแสดงอาการป่วยร่างกายแคะแกร็น

กลุ่มลูกเป็ดอายุ 1-3 สัปดาห์ที่ป่วยด้วยโรคพาร์โวไวรัสในเป็ดเทศ

กลุ่มเป็ดรุ่นอายุ 1-2 เดือน สภาพไม่สมบูรณ์ เดินเป๋

เป็ดเทศขุนที่ตรวจพบเชื้อพาร์โวไวรัสในเป็ดเทศ มีลักษณะปากสั้นกว่าปกติ

เจ้าหน้าที่เก็บตัวอย่าง cloacal swab ในกลุ่มเป็ดอายุต่างๆที่อยู่ในฟาร์ม เพื่อตรวจการขับออกของเชื้อพาร์โวไวรัสในเป็ดเทศ

เอกสารอ้างอิง

พรทิพย์ พรหมเมือง ช้องมาศ อันตรเสน และศศิวิมล ทองมี. 2549. การแพร่กระจายของเชื้อ Goose parvovirus (GPV) และ Muscovy duck parvovirus (MDPV) ในเนื้อเยื่อเป็ดเทศ (*Cairina moschata*) ที่ติดเชื้อตามธรรมชาติโดยวิธีอิมมูโนฟลูออเรสเซนซ์. ประมวลเรื่องการประชุมวิชาการทางสัตวแพทย์และการเลี้ยงสัตว์ครั้งที่ 32 โรงแรมแอมบาสเดอร์, 1-3 พฤศจิกายน 2549. หน้า 235-241.

พรทิพย์ ศิริวรรณ. 2541. โรคพาร์โวไวรัสในห่านและเป็ดเทศ. จดหมายข่าวสถาบันสุขภาพสัตว์แห่งชาติ. ปีที่ 7 ฉบับที่ 6 ประจำเดือนพฤศจิกายน-ธันวาคม 2541.